

УДК: 342

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.75.1.12>

ВПЛИВ COVID-19 НА СТАТУС ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ДОСВІД

Головатенко М.Ю.,

*аспірантка кафедри конституційного і адміністративного права
юридичного факультету
Національного авіаційного університету
<https://orcid.org/0000-0002-6958-4767>*

Середа В.О.

*аспірантка кафедри конституційного і адміністративного права
юридичного факультету
Національного авіаційного університету
<https://orcid.org/0000-0002-8946-077X>*

Головатенко М.Ю., Середа В.О. Вплив COVID-19 на статус трудових мігрантів: міжнародно-правовий досвід.

Пандемія COVID-19 серйозно обмежила міжнародну міграцію через закриття кордонів та змусила мільйони людей повернутися додому на батьківщину. Жорсткі заходи, вжиті країнами світу щодо недопущення поширення пандемії COVID-19, спровокували сильну кризу у світовій економіці та зачепили всі сфери повсякденного життя людей незалежно від їх соціального стану та статусу. Основні обмеження торкнулися міграційної мобільності та політики у зв'язку з тим, що головною метою держав стала мінімізація особистих контактів населення для контролю за подальшим поширенням вірусу через закриття кордонів та зупинення або скорочення перевезень усіма видами транспорту. Ці дії призвели до істотних змін світових міграційних процесів, оскільки багато країн закрили свої кордони без можливості для мігрантів та свого населення виїхати з них або повернутися до себе на батьківщину. Недієвість багатьох сфер економіки, де працювали мігранти, призвів до масових звільнень і, як наслідок, до нестачі коштів як на повернення додому, так і на проживання в країні перебування.

Криза пандемії COVID-19 підкреслила вирішальну роль, яку відіграє соціальний захист у подоланні серйозних суспільних та економічних криз, а також важливість запровадження мінімального рівня соціального захисту для всіх, включаючи трудових мігрантів.

Пандемія та її економічні ефекти несуть ризики стигматизації і дискримінації щодо трудових мігрантів як у країнах призначення, так і в країнах походження. Країни повинні здійснювати системний моніторинг щодо випадків дискримінації та мови ненависті щодо трудових мігрантів. Уряди країн також мають подбати про системне інформування громадян про позитивні аспекти трудової міграції. Для країн це може бути підкреслення ролі трудових мігрантів у критично важливих сферах, таких як аграрна промисловість, логістика, транспорт, медицина, критичні послуги.

Ключові слова: мігранти, трудова міграція, права людини, пандемія, COVID-19, іноземці.

Holovatenko M., Sereda V. The impact of COVID-19 on the status of migrant workers: international legal experience.

The COVID-19 pandemic has severely curtailed international migration through border closures and forced millions of people to return home to their homelands. The harsh measures taken by the countries of the world to prevent the spread of the COVID-19 pandemic provoked a severe crisis in the world economy and affected all areas of people's daily lives, regardless of their social status and status. The main restrictions affected migration mobility and politics due to the fact that the main goal of states has become the minimization of personal contacts of the population to control the further spread of the virus by closing borders and stopping or reducing transportation by all modes of transport. These actions led to significant changes in global migration processes, as many countries closed their borders without the possibility for migrants and

their populations to leave them or return to their homeland. The ineffectiveness of many areas of the economy, where migrants worked, led to mass dismissals and, as a result, to a lack of funds both for returning home and for living in the country of residence.

The crisis of the COVID-19 pandemic has highlighted the crucial role that social protection plays in overcoming severe social and economic crises, as well as the importance of introducing a minimum level of social protection for all, including migrant workers.

The pandemic and its economic effects carry risks of stigmatization and discrimination against migrant workers in both destination and origin countries. Countries should systematically monitor cases of discrimination and hate speech against migrant workers. The governments of the countries should also take care of systematically informing citizens about the positive aspects of labor migration. For countries, it can be an emphasis on the role of labor migrants in critically important areas, such as agricultural industry, logistics, transport, medicine, and critical services.

Key words: migrants, labor migration, human rights, pandemic, COVID-19, foreigners.

Постановка проблеми. Пандемія COVID-19 дуже вплинув на територіальну мобільність населення як між країнами та регіонами, так і всередині окремих держав. В результаті обсяги міграції та грошові перекази мігрантів скоротилися – при одночасному зростанні мігрантофобії та ксенофобії в основних країнах, що приймають. Ці кризові явища наклалися на процеси останніх років, пов'язані з політизацією міграційної тематики.

Стан опрацювання цієї проблематики щодо визначення проблеми статусу мігрантів під час пандемії COVID-19, були досліджені багатьма науковцями. До них належать: М.Є. Виселенко, М. Брагінський, С.М. Бортика, В.А. Номоконова, І. Солоненко та ін.

Мета статті полягає у дослідженні та аналізі проблематики впливу пандемії COVID-19 на статус трудових мігрантів.

Вклад основного матеріалу. На сезонну міграцію сильно вплинули обмеження на переміщення, введені в результаті COVID-19. Зокрема, сезонні трудові мігранти сильно постраждали внаслідок запровадження карантинних заходів, що ще більше підвищило невизначеність навколо їхніх джерел засобів для існування, а також добробуту та економічної безпеки їхніх домашніх господарств у країнах походження. Мігранти часто зайняті у неформальному секторі економіки, що зробило їх найбільш уразливими під час пандемії, оскільки вони швидко втратили роботу та були позбавлені доступу до системи соціального забезпечення [1].

Мігранти, особливо ті, хто працює з низькими доходами, можуть бути як більш постраждалими від поширення COVID-19, так і більш уразливими до нього в країнах, які вже постраждали від пандемії, і тих, де вона прогресує. Але вони також можуть відігравати важливу роль у реагуванні на COVID-19, працюючи у найважливіших секторах. Станом на 1 березня 2021 року емігранти з 20 країн з найбільшою кількістю випадків COVID-19 становили 31% міжнародного населення мігрантів і вони направили близько 37% всіх грошових переказів у всьому світі до своїх країн походження [2].

Політика, спрямована на боротьбу з пандемією, має включати і мігрантів. Така політика залежить від постійного збору та аналізу надійних даних про мігрантів та проблеми, пов'язані з міграцією. Однак спалах COVID-19 та пов'язані з цим обмеження та зміна пріоритетів у багатьох випадках погіршили існуючі проблеми з даними про міграцію. Це торкнулося також збору статистичних даних щодо легальної, так і нелегальної міграції.

Щоб запобігти поширенню COVID-19, більшість країн-членів ЄС ввели обмеження на допуск мігрантів. Продовження прийому було виправданим для основних професійних галузей, зокрема охорони здоров'я, сільського господарства та транспорту. Країни ОЕСР, що не входять до ЄС, так само визначили охорону здоров'я та, у більшості випадків, сільське господарство/продовольчу безпеку як найважливіші сектори, а також підтримку критичної інфраструктури в деяких випадках.

Щоб подолати нестачу робочої сили, особливо в сезонних видах діяльності, деякі країни-члени ЄС запровадили заходи для полегшення доступу на ринок праці для громадян третіх країн, які вже перебувають на території.

Регулярність громадян третіх країн, зайнятих у певних ключових секторах, була дозволена в обмеженій кількості випадків, як у країнах ЄС, так і в країнах ОЕСР, що не входять до ЄС [3].

У короткостроковій перспективі одним із ключових питань економічного порядку денного стає адаптація систем управління міграцією до ситуації, коли переміщення мігрантів за межі країни (як примусово, так і добровільно) неможливе [4].

Серед лідерів країн ЄС є відносний консенсус щодо того, що легальні процедури мають бути тимчасово спрощені або відкладені, а мігрантам мають надаватися альтернативні варіанти інтеграції в умовах самоізоляції (наприклад, з використанням онлайн-форматів).

Пандемія вплинула на умови в'їзду та видачу дозволів на проживання державами-членами ЄС як у представництвах за кордоном, так і на території. На території країни-члени почали вводити обмеження на послуги, пов'язані з імміграцією. Щоб забезпечити безперервність, навіть під час закриття офісів, послуги підтримувалися за допомогою пошти, електронних засобів або за допомогою онлайн-систем. У деяких державах-членах продовжували використовуватися вже існуючі онлайн-системи.

У Данії уряд призупинив усі інтеграційні програми, включаючи мовні курси. Водночас продовжено терміни складання іспитів на отримання посвідки на проживання та спрощено вимоги до претендентів на статус резидента, що вже перебувають у країні. Велику роль тут відіграють НКО, які надають мігрантам інформацію про пандемію та вживані протиепідеміологічні заходи іноземними мовами; які надають юридичні консультації; організують онлайн-курси з вивчення датської мови і т.д. [5].

У Франції видача нових видів на проживання в період COVID -19 була припинена, поточні дозволи автоматично продовжено на 3 місяці. Припинено також процедури надання притулку, а умови утримання у центрах тимчасового перебування для мігрантів викликають нарікання правозахисників. Спостерігачі висловлюють побоювання у зв'язку із закриттям низки НКО, які працювали з мігрантами, через брак фінансування та відсутність можливості проводити цю роботу в режимі онлайн [6].

У Німеччині Федеральне агентство зайнятості висловлює занепокоєння через скорочення кількості іноземних співробітників компаній. 1 березня 2020 р. прийнято новий закон про імміграцію, що спрощує міграцію до Німеччини кваліфікованих спеціалістів; обговорюється створення окремих квот для набору тимчасових працівників-іноземців у різні сектори економіки під час карантину [7].

У Польщі на час дії карантину дозволи на роботу та візи для іноземців автоматично продовжуються. Крім того, іноземці, які постійно проживають на території країни (включаючи біженців), звільнені від необхідності звертатися за новими дозволами на перебування до кінця терміну карантину [8].

Трудовим мігрантам, які не мають законного статусу або повертаються додому, тісна взаємодія з владою країни їх походження з таких питань, як амністування, врегулювання міграційного статусу, обмін інформацією та процедури повернення може забезпечити захист та благополучну репатріацію (у тому числі належне оформлення документів), а також допомогу з визнанням професійної кваліфікації та інше сприяння ефективній реінтеграції на ринки праці. Шляхом двостороннього (і субрегіонального) співробітництва може бути забезпечена економічна підтримка мігрантам, які втратили роботу, або надана необхідна їм допомога у підготовці до повернення та реінтеграції на ринки праці на батьківщині. Так, Філіппіни не тільки розширюють виплату грошової допомоги мігрантам, що працюють за кордоном, але й спільно з Гонконгом (Китай) надають філіппінським трудовим мігрантам, у тому числі домашнім працівникам, сприяння у переміщенні між країнами за наявності дійсної трудової угоди, а також в отриманні необхідної підтримки від агентств з працевлаштування та забезпечення справедливого найму з обох боків міграційного коридору. Виявити солідарність із мігрантами закликали й інші країни.

Сприяти задоволенню потреб ринку праці та реінтеграції працівників після повернення на батьківщину може визнання професійної кваліфікації трудових мігрантів для того, щоб вони могли скористатися можливостями працевлаштування, що виникають у сфері охорони здоров'я та інших галузях. Так, Перу та Аргентина розробляють спрощений порядок визнання професійної кваліфікації мігрантів із Венесуели, який діятиме щонайменше у період боротьби з пандемією COVID-19 [9].

Розвивається і співпраця профспілок різних країн, наприклад, Малайзії та Бангладеш, які спільно організують підтримку трудових мігрантів, включаючи роздачу продовольства [9].

Деякі країни походження вживають заходів у односторонньому порядку та розширюють консульські послуги у країнах призначення. Вони організують спеціалізовані «гарячі лінії», сайти, координаційні центри при профільних міністерствах, налагоджують обмін інформацією про конкретні проблеми співвітчизників, які працюють за кордоном, надають інформаційні послуги, юридичну та гуманітарну допомогу, у тому числі екстрену, працівникам, які змушені залишатися на території інших держав (наприклад, займаються Індія, Шрі-Ланка, Пакистан, Бангладеш) [10].

В умовах, коли в усьому світі зростає боротьба проти подальшого поширення пандемії, дуже важливо забезпечити, щоб трудові мігранти не опинилися у незаслужено скрутоному становищі. Під час пандемії, коли зростає рівень ксенофобії, насильства, утисків, соціальної напруги, дотримання прав трудових мігрантів та міжнародних трудових норм є ще більш актуальним. Основне значення має

забезпечення мігрантам умов праці, соціального захисту та охорони праці нарівні з місцевими громадянами.

МОП робить у цьому напрямку конкретні кроки. Організація розробляє інструменти оперативної оцінки та контролю, що дозволяють ухвалювати політичні рішення на основі конкретних даних; допомагає профспілкам та інформаційним центрам для трудових мігрантів проводити анкетування з метою з'ясування наслідків пандемії COVID-19 для здоров'я та добробуту трудових мігрантів; надає працівникам сприяння в отриманні компенсації за пов'язані з міграцією витрати та невиплачену заробітну плату, а там, де це потрібно, та медико-санітарного приладдя для репатріантів. Цілий ряд заходів проводиться з урахуванням специфіки конкретних країн в Азії та на Близькому Сході. Так, МОП надає уряду Катару сприяння у виробленні рекомендацій для всіх працівників на тему здоров'я та працевлаштування, а Національній комісії у справах жінок Індії – у підготовці керівництва із захисту жінок із числа внутрішніх трудових мігрантів [11].

У взаємодії зі своїми партнерами МОП переорієнтує співпрацю в галузі розвитку, надаючи урядам країн Африки, Азії та Латинської Америки сприяння у проведенні такої політики у сфері забезпечення безпеки та здоров'я населення, соціального захисту та економічного розвитку, яка б відповідала інтересам усіх трудових мігрантів. З тим, щоб допомогти вирішенню проблем реінтеграції на ринку праці трудових мігрантів, що повертаються на батьківщину, МОП оновлює технічні керівництва та методики, у тому числі з таких питань, як взаємне визнання професійної кваліфікації, для їх використання в конкретних умовах різних країн та регіонів. Завдання полягає в тому, щоб за короткий термін суттєво розширити масштаби цієї діяльності, яка є важливою допомогою у зусиллях, що робляться на національному рівні, з метою забезпечити інтереси трудових мігрантів при протидії COVID-19 та в процесі виходу країн світу з кризи, спричиненої пандемією.

Швидкий розвиток пандемії COVID-19 та відповідні заходи, вжиті урядами по всьому світу, викликали питання та занепокоєння щодо українських мігрантів за кордоном. Проте, незважаючи на суворість обмежень на поїздки, встановлених національними та міжнародними урядами, пошуки гідності та гідної роботи українців за межами країни не припиняються. Більше того, постійні порушення основних прав людини, інституційна корупція, яка підриває всі аспекти життя в країні, змушують українців масово мігрувати з України в пошуках кращого майбутнього. Хронічна неповага до трудових прав на різних рівнях та відсутність гідних умов праці, помножена на безперспективність, закінчиться катастрофічними економічними та соціальними наслідками для України.

Пандемія COVID-19 внесла серйозні корективи в тенденції трудової міграції. Запровадження карантинних заходів призвело не лише до різкого обмеження переміщення населення, а й до призупинення чи скорочення діяльності багатьох підприємств і навіть усієї галузі економіки, де працюють українські мігранти. Загалом трудові мігранти, в тому числі українці, є однією з груп, які найбільше постраждали від швидкого поширення COVID-19 через безробіття, доходи та неможливість отримати належний соціальний захист у країнах перебування.

Чільне місце за рівнем трудової міграції серед країн Східного Партнерства займає Україна, яка традиційно входить до переліку топ-постачальників робочої сили. Останній сплеск трудової міграції українців стався після 2013 року, внаслідок економічної кризи і падіння національної валюти.

Спалах COVID-19 і зумовлене ним закриття бізнесів та уповільнення економіки, ймовірно, стануть причиною хвилі повернення в Україну трудових мігрантів. Таке незаплановане повернення ще більше загострить масштабний соціально- економічний вплив пандемії на рівні виробництва, місцевої та національної економік.

Мігрантам, що повернуться, доведеться шукати нові джерела доходів у межах економіки, яка потерпає внаслідок COVID-19. На початку 2020 року Державна служба зайнятості України заявила, що реєструє в середньому по 7 000 безробітних на день, тоді як на ринку праці майже не з'являються нові вакансії. За таких обставин пошук роботи для мігрантів, що повернулися, може бути складним, особливо для тих, чії навички не відповідають потребам вітчизняного ринку праці [12].

Мігранти є основою економіки України: грошові перекази в Україну становлять більше за 10% у відношенні до ВВП. Сім'ї трудових мігрантів в Україні використовують відправлені гроші для забезпечення своїх основних потреб, у тому числі в харчуванні, оренді, освіті та медицині. Як наслідок, COVID-19 та пов'язані з ним обмеження пересування ставлять під загрозу виробництво, основним

джерелом доходу яких є грошові перекази. Зменшення обсягів грошових переказів може мати значні побічні наслідки для місцевих економік і громад загалом, що призведе до скорочення обсягів продуктивних інвестицій, споживчих витрат та доступу до освітніх і медичних послуг.

Оскільки обмеження пересування все ще діють, уряди розглядають можливість приймати мігрантів, роблячи для них винятки з метою усунення дефіциту, який виник у регіонах, що залежать від сезонної праці. До України як до однієї з основних країн походження трудових мігрантів звертаються іноземні уряди, щоб посприяти пересуванню сезонних робітників і таким чином задовольнити потреби своїх ринків праці. Уряд України дотримується обережного підходу задля збалансування потреб своїх громадян, які шукають роботу за кордоном, та відповідних аспектів переміщення на глобальному рівні, пов'язаних із громадським здоров'ям.

Через обмеження мобільності, запроваджені більшістю країн, тисячі українських мігрантів та мандрівників залишаються за кордоном та не мають можливості повернутися додому. Із продовженням країнами локдауну потреби українців за кордоном зростатимуть. Це може призвести до підвищення вразливості, що змушуватиме людей вдаватися до негативних стратегій подолання труднощів та підвищуватиме ризик експлуатації та/або жорстокого поводження.

Необхідними заходами вирішення цієї проблеми є створення національного фонду для індивідуальної допомоги вразливим мігрантам, що перебувають за кордоном. Можуть бути використані процедури підтримки, створені МОМ, зокрема обстеження мігрантів, складання бюджету та плану для кожного випадку та надання послуг. Також, моніторинг ситуації, виявлення та відстоювання можливостей захисту й допомоги вразливим мігрантам, у тому числі добровільного повернення та реінтеграції після скасування обмежень пересування [12].

Висновки. Заходи, вжиті для стримування пандемії COVID-19, призвели до зниження як регулярної, так і нелегальної міграції, і тисячі біженців залишилися поза межами європейських кордонів. Пандемія створює виклики, які не можна ігнорувати для мігрантів і біженців у світі: зростання безробіття особливо торкається людей з іноземним громадянством, нестабільні умови праці та життя збільшують ризик зараження, немає можливостей для інтеграції та небезпека зростання расизму збільшується. У той же час криза підкреслила системну важливість секторів, у яких працює багато біженців та мігрантів, таким чином показавши слабкі сторони політики притулку та інтеграції та необхідність дій.

Список використаних джерел:

1. Seasonal migration in Europe and Central Asia during the pandemic COVID-19// Food and Agriculture Organization. pp. 9 DOI: <https://www.fao.org/3/cb5718ru/cb5718ru.pdf> (дата звернення: 05.12.2022).
2. Données migratoires pertinentes pour la pandémie de la COVID-19 DOI: <https://www.migrationdataportal.org/fr/themes/donnees-migratoires-pertinentes-pour-la-pandemie-de-la-covid-19> (дата звернення: 05.12.2022)
3. The impact of COVID-19 in the migration area in EU and OECD countries URL: <https://www.oecd.org/migration/mig/00-eu-emn-covid19-umbrella-inform-en.pdf> (дата звернення: 05.12.2022).
4. DTM (COVID-19) Global Mobility Restriction Overview 28 May // IOM. URL: https://migration.iom.int/system/tdf/reports/DTM-Covid19%20Global%20Overview%20Output%2028.05.2020%20Final_0.pdf?file=1&type=node&id=8791 (дата звернення: 05.12.2022).
5. Denmark – New hotline in 25 languages about coronavirus // EU. URL: <https://ec.europa.eu/migrant-integration/news/denmark-new-hotlinein-25-languages-about-coronavirus> (дата звернення: 05.12.2022).
6. Face au Coronavirus – des reactions et des actions pour soutenir les migrants // EU. URL: <https://ec.europa.eu/migrant-integration/news/face-au-coronavirus-des-reactions-et-des-actions-pour-soutenir-lesmigrants> (дата звернення: 05.12.2022).
7. Auswirkungen der Corona-Pandemie auf die Fachkräfteeinwanderung nach Deutschland erwartet // EU. URL: <https://ec.europa.eu/migrantintegration/news/auswirkungen-der-corona-pandemie-auf-diefachkrafteeinwanderung-nach-deutschland-erwartet> (дата звернення: 05.12.2022).
8. Poland implements special measures for residence permits during the COVID-19 pandemic // EU. URL: <https://ec.europa.eu/migrant-integration/news/poland-implements-special-measures-forresidence-permits-during-the-covid-19-pandemic> (дата звернення: 05.12.2022).

9. *Análisis. Los privilegios de Kicillof y las limitaciones de Fernández* URL: www.lanacion.com (дата звернення: 05.12. 2022).
10. *Panamá reporta 1,203 casos nuevos de covid-19 y 12 decesos en las últimas horas* URL: www.telemetro.com. (дата звернення: 05.12. 2022).
11. *ILO in Asia and the Pacific* URL: www.ilo.org/asia(дата звернення: 05.12. 2022).
12. *Подолання наслідків впливу Covid-19 на мобільність населення* URL: https://iom.org.ua/sites/default/files/iom_ukraine_covid-19_migration_messages_ukr.pdf (дата звернення: 05.12. 2022).